

τὸν ἴδιον Ἄρκαδία. Ἐκεῖ ξεψύχησε ἀπαλὰ μὴ Τετάρτη πρωΐ, στίς 25 τοῦ Ἀλωνίου τοῦ 1923 σὲ ἡλικία 74 χρονῶ.

Ἐδῶ μοῦ φαίνεται πὸς ἀξίζει νὰ πεῖ κανεὶς δυὸ λόγια καὶ γὰρ τὰ ψυχικὰ χαρίσματα τοῦ Ἐφταλιώτη. Ἡ καλοσύνη του ἢ ἀπέραντη κ' ἢ εἰδυετική του διείθεση σὲ σκλάβωναν μόλις τότε γνώριζες. Ὁ ἀριστοκρατικὸς του τρόπος καὶ τάρχοντικό του φέρεσιμον, νὰ τὸ μαγικὸ δόλωμα ποῦ σ' ἔκανε, μὴ καὶ τὸν πλησίαζες, νὰ μὴν μπορεῖς εὐκόλα νὰ ξεφύγεις ἀπὸ κοντὰ του. Καὶ ποτὲ δὲ σοῦ εἶτανε δυνατό, ὅταν τὸν ἀποχωριζόσουνε νὰ μὴν τοῦ ἀφήσεις ἕνα κομμάτι τῆς καρδιάς σου. Μὲ τοὺς δικούς του καὶ μὲ τὴ γυναῖκα του, ὅλος καὶ πάντα μέλι.

Μὰ ἀρκετὰ χαρακτηριστικὰ εἶναι καὶ τὰ λόγια τῆς Πέπης Σταύρου: «Ἡ ζωὴ του ὅλη καλοσύνη καὶ ἀγάπη. Εἰδυετική γὰρ ὅλους καὶ τοὺς πῶ ταπεινοὺς. Σ' αὐτοὺς μάλιστα εἶτανε πολὺ προσεχτικὸς. Τοὺς φερνότανε μὲ ἰδιαιτέρη λεπτότητα. Προσπαθοῦσε σὲ κάθε ἀνθρωποκίτι καλὸ νὰ βρεῖ. Ὅχι μὲ αὐστηρότητα, μὲ ἐπιείκεια ἔκρινε τὸν καθένα. Σ' ὅποιονε διάκρινε τὴν παραμικρὴ σπύθα, τοῦδινε θάρρος καὶ τοῦ ξυπνοῦσε μέσα του κάθε εἰδυετικὴ διάθεση.» (1)

Ἐνα τέτοιο δείγμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς προσοχῆς τοῦ Ἐφταλιώτη στοὺς πρωτόφαντους ἐργάτες τοῦ λόγου, μὰ καὶ τῆς μετριοφροσύνης του ἀκόμη, εἶναι καὶ τὸ παρακάτω λακωνικὸ γράμμα πρὸς τὸν ἀκριβὸ μου φίλον καὶ ἄξιον συνεργιστὴ τοῦ μεγάλου ἔργου τοῦ «Νουμᾶ», τὸν Πάνον Ταγκόπουλον, ὅταν ἔβγαλε τίς «Πρόξες» του, τὴν πρώτη ποιητικὴ του ἀπόπειρα στὸ πεζό.

Hull, 17-5-1915

Ἀγαπητὲ Κύριε,

Ἐλπίζω νὰ μὴ νομίζετε πὸς λέω ὑπερβολὰς γομφονιάς σας πὸς διαβάζω τίς «Πρόξες» σας γὰρ νὰ μαθαίνω, καὶ ἄς εἶναι ἀργά. Ναί, νὰ τὴ μαθαίνω τὴν ἀθάνατη αὐτὴ γλώσσα, ποῦ τὴν κατέχετε τόσο βαθιὰ καὶ ποῦ εἶναι τόσο πλούσια σὲ μορφὴ καὶ σὲ χρῶμα. Εἶναι ἕνα γλυκὸ κελίδημα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος τὸ βιβλιαφίκα σας. Γλυκὸ καὶ ζωὴ γεμάτο. Θάκουσσομε καὶ ἄλλα μεγαλήτερα, τὸ ξαίρω.

Πάντα δικός σας

Ἀργύρης Ἐφταλιώτης

Καὶ γενικὰ ἔλεγε γὰρ τοὺς νέους: Τὴ ζωὴ στὴ νιότη καὶ πάλι στὴ νιότη πρέπει νὰ τὴ γυφεύσομε. Τοὺς γέροντας νὰ τοὺς ἀφήσομε μιά καὶ καλὴ. Τρέχουνε πολὺ πῶ μπροστὰ ἀπὸ μῆς οἱ νέοι καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ νίκη μας.

Ξεχωριστὴ ἢ ἀγάπη του γὰρ τὴ μίμνα του καὶ τὴν ἀδερφή του τὴν Εὐφροδίκη, τὴν εἰδυετικὴν

κώτατη ψυχὴ. Θεϊκὴ Ναυσικάα τὴ λέει σὲ κάπιο γράμμα του. Τὴνε γνωρίσαμε στὸ Μόλυβο, ἕνα ἀξέχαστο δειλινὸ, στὸ πατρικὸ τῆς σπύτι. Τ' ὄνομά τῆς μᾶς εἶτανε γνωστὸ ἀπὸ τὰ χαριτωμένα γραψίματά τῆς στὸ «Νουμᾶ», τὸν καιρὸ ποῦ ἄρχισε νὰ πρωτοβγαίνει. Μὰ τώρα ἢ προσωπικὴ τῆς γνωριμιά μᾶς ἔκαμε νὰ ἀιστανθοῦμε πόσο δυνατό καὶ πολύτιμο εἶναι τὸ μύρο τῆς καρδιάς τῆς, μ' ὅλα τὰ ἐξήντα χρόνια τῆς κ' ἴστερ' ἀπὸ τὸ χαμὸ πολλῶν ἀγαπημένων τῆς. Σ' αὐτὴ χρωστάμε καὶ τίς τρεῖς φωτογραφίες ποῦ συνοδεύουνε αὐτὴ μας ἔδω τὴ μελέτη.

Ὅταν πέθανε ὁ Ἐφταλιώτης, ὁ Ψυχίρης ἀφιέρωσε δλόκληρο ἄρθρον στὴ μνήμη του, δημοσιευμένο στὸ «Νουμᾶ». Τελιώνει ἔτσι:

«Ἦσυχος νὰ εἶσαι, Ἀργύρη μου ἐσὺ ἀγαπημένε, πονεμένη τῆς καρδιάς μου, φίλε γλυκὲ ποῦ τόσα χρόνια δὲν εἶχαμε ὁ ἕνας, γὰρ τὸν ἄλλονε μυστικὰ, πανάγαθὲ μου, Ἀστέρα μου ἀπὸ τοὺς πῶ λαμπεροὺς μας. Δὲν πέθανες. Πάντα θὰ ζήσης ἐσὺ ποῦ μὲ τόση πίστη, μὲ τόσο φῶς ἐργάστηκες γὰρ τὴ Μητέρα μας τὴν Ἑλλάδα».

Ἡ δόλια ἢ μαννοῦλα του τοῦ κίκου περιμένε γράμμα του. Ἡ ἀγάπη τῶνε δικῶ τῆς τὴν ψευτογελοῦσε καὶ μὲ κάθε τρόπο προσπαθοῦσε νὰ τῆς κρύψει τὸ μυστικὸ τοῦ χαμοῦ τοῦ ἀκριβογιοῦ τῆς. Πέρασαν δὲν πέρασαν διὸ χρόνια κ' ἔκλεισε καὶ αὐτὴ γὰρ πάντα τὰ μῆτιν τῆς.

(Στὸ ἐρχόμενον τὸ β' μέρος)

K. M. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Η ΨΥΧΗ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Δὸς μου τὸ μάρμαρον ἀκατέργαστον ὅπως εἶναι, νὰ τὸ δουλέψω σκαλιστό, λαὲ μου ἐργάτη. κολώνα ἢ ἀγαλμα, ν' ἀξίζει ἕνα παλάτι.

Μὲ τῆς γενιάς μας τὸ καμάρι θὰ δουλέψω. Μέσα του ὀλόλευκο ἕνα δράμα κ' ἢ φύση μίαν ὁμορφιά, ποῦ μένει ἀθάνατη, ἔχει κλείσει.

Ὅμοια στὰ βᾶθη τῶν ὀργάνων κ' οἱ ἄρμονιες κλειστές, χαμόγελα θεῶν, μεθήσια αἰθέρια. ποῦ λαχταροῦν νὰ τίς ξεπνήσουν τᾶξια χέρια.

Στοῦ νοῦ τ' ἀπρόφωτα τὰ βᾶθη ὁμοια φωλιάζον καὶ κάποια ὄνειρα ποῦ μάταια καρτεροῦνε καμμιὰ φορὰ στὸν κόσμον αὐτὸ ν' ἀναστηθοῦνε.

Μὰ ἐγὼ ἀπ' τὰ σπλάχνα τοῦ ὀλικοῦ θέλω νὰ ζήσομεν ἀκόμη καὶ ὅσα κάθε σκέψη ξεπερνᾶνε κ' ἴσως καὶ ὁ Ἄγνωστος Θεὸς ποῦ αἰώνιος θάνατος.

Μ' ἂν ἀπ' τὸ μάρμαρον προβάλλει κάποιον ἀσκήμιον τέχνης ἀδέξιας ὁ καρπός, χαρὰ μου ἢ θλίψη. ὄγκος βαρὺς ἂν γκρεμιστεῖ καὶ μὲ συντρίψει.

(1) Νουμᾶς, 1923, τεῦχος 775.